

V R A G E N B U S .

L. R. te B. vraagt: Wat wordt onder zwanenzang verstaan? Waarvan is dit afkomstig?

Antw. — In de oudheid, dat is het tijdperk der beschaafde volkeren vóór Christus, heerschten er, spijt alle ontwikkeling, toch ook veel wanbegrippen. De geheele godenwereld was één groote dwaasheid, maar evenzoo b.v., dat diamant in warm geitenbloed kon geweekt worden, dat een mensch onder een bepaalde ster geboren wordt, dat de aarde een platte schijf is, enz.

Zoo meende men ook, dat de zwaan, die allesbehalve welluidend zingt, vlak voor zijn dood muzikaal wordt, een schoon lied aanheft en kort daarop overlijdt. Tekst en wijs van dit lied schijnen reeds lang verloren. Misschien ook had elke zwaan een ander lied. Er is een verhaal van een dronken kok, die, een gans moetende slachten, bij vergissing een zwaan greep. Juist wilde hij toesteken, toen de zwaan, zijn lot voorziende, het eerste vers van zijn lied begon te zingen. Dit redde zijn leven, want de kok riep uit: De goden bewaren mij, dat ik zulk een schoonen zanger zou dooden.

Het zal nu wel duidelijk zijn, waarom men het laatste lied van een dichter vóór zijn dood zijn zwanenzang noemt.

A. S. te Den H. schrijft: Gaarne wilde ik weten, waaraan het woord kraamvrouw, kraamkamer, enz., zijn ontstaan te danken heeft. Aan verschillende personen heb ik het al eens gevraagd, zelfs aan enkele gediplomeerde kraamverpleegsters, maar niemand kon mij daar een antwoord op geven.

Antw. — De woorden *kraam* en *kamer* beduiden oorspronkelijk hetzelfde, nl. een vertrek of kamer, vooral een kleine, waar men zich afzonderde. De woorden zijn verasterd uit het Latijnsche woord *camera*, dat men terugvindt in *camera obscura* (donkere kamer) en *beste kamer*, dat eigenlijk *basse camera* heet, en niet beduidt een kamer, waar 't zoo best is, maar een vertrek beneden.

Oudtijds nu, wanneer een kleine moest geboren worden, werd een deel van een vertrek tot afzonderlijk verblijf voor moeder en kind ingericht. Zulk een deel heette dan de *kamer*, waaruit men later *kraam* maakte. Nog hoort men vaak *kraamschut* voor *kamerschut*.

Het woord *kraamkamer* is eigenlijk dubbel, waarschijnlijk ontstaan, toen men *kraam* niet meer begreep. Als klein vertrek komt dit laatste nog voor, o.a. in kermiskraam.

A. J. H.

Joan van Oldenbarnevelt.

De 13^{en} van Mei 1619 is een droevige dag in onze vaderlandsche geschiedenis.

Er is één dag nog droeviger: de 20e Augustus 1672, de dag, waarop Jan en Cornelis de Witt werden vermoord. Dat is een dag, waarover we ons te schamen hebben.

Niet alzoo is het met den dood van Oldenbarnevelt. Dat was een terechtstelling, de uitvoering van een vonnis, door bevoegde rechters gesproken, en van een gerechtelijken moord mag niet worden gesproken, omdat allen,

die in de zaak mee handelden, te goeder trouw waren. Ook prins Maurits.

Maar ook Oldenbarnevelt zelf. Ook bij hem geen boos opzet, om kwaad te doen tegen den staat, of tegen de kerk, of tegen Maurits; verre van daar! Bij hem de vurige begeerte, om zijn land te dienen, zooals hij het verstond, en zooals de Staten van Holland het verstonden. Doch Maurits en de Staten-Generaal verstonden de zaken des lands anders, en Oldenbarnevelt verloor den strijd, en boette met zijn leven voor wat in ons besef een misverstand was en geen misdaad.

„Mannen, geloof niet, dat ik een landverrader ben; ik heb geleefd als een goed patriot, en die sterf ik!” Zoo sprak de 72-jarige de menigte toe op het Binnenhof, en dat waren woorden van een oprecht man, die niet kon inzien, in welk opzicht hij het land had verraden; die veeleer de beschuldiging van landverraad op zijn tegenstanders zou willen terugwerpen, terwijl wij, driehonderd jaren later, zoo geheel van inzicht zijn veranderd, dat wij geen der partijen zouden betichten en de geheele geschiedenis diep betreuren.

Joan van Oldenbarnevelt is een groot man geweest. Geboren in 1547, heeft hij het geheele eerste tijdperk van den Tachtigjarigen Oorlog mee beleefd en ten deele meegemaakt. Hij was twintig jaar oud, toen Alva in het land kwam; hij liep naar de dertig in de groote dagen van Haarlem en Alkmaar en Leiden.

Straks werd hij advocaat van den lande, ongeveer zooveel als voorzitter van de Staten van Holland, een ambt, waarvan de betekenis geheel afhankelijk was van den man, die het bekleedde. Oldenbarnevelt en Jan de Witt konden gelden als president van de Nederlandsche republiek; Jacob Cats was niet meer dan een ambtenaar, die de vergaderingen presideerde.

We moeten niet vergeten, dat Oldenbarnevelt de advocaat was van den lande van Holland, niet van de republiek der Zeven Vereenigde Nederlanden. Juist de vereeniging van die Zeven was in zijn dagen nog zoo zwak. 't Waren onderling onafhankelijke graafschappen en hertogdommen geweest, ieder met zijn eigen geschiedenis, zijn eigen belangen, zijn eigen taal. Door erfenis en verovering waren ze in één hand gekomen, en Karel V had ze pas in 1548, toen Oldenbarnevelt reeds leefde, bij eigen besluit, zonder hun wil, tot één land vereenigd. Wat wonder, dat toen de band met het vorstenhuis in 1581 verbroken werd, ook die eenheid weer uiteenviel, en voor het besef van velen alleen een bondgenootschap overbleef, noodig voor den oorlog tegen Spanje. Sterk was die geest van zelfstandigheid vooral in het machtige Holland, de grootste provincie, die van de gemeenschappelijke oorlogslasten meer dan de helft betaalde, en dan ook niet veel neiging had, de anderen te erkennen als gelijkberechtigden, laat staan hun inmenging te gunnen in wat het beschouwde als zijn partikuliere zaken.

En van dat Holland was Oldenbarnevelt de ziel, gelijk in later tijd Jan de Witt. Zoo moest hij wel komen te staan tegenover Maurits, die als legerhoofd de belangen behartigde van al de provinciën, en daardoor het land meer zag als een eenheid, gelijk wij het zien. Dat moest wel leiden tot een botsing.

Reeds tweemaal was er gebotst. Eerst in 1600. In de Staten-Generaal, waar Oldenbarnevelt de belangen van Holland behartigde, was besloten tot een aanval op de Zuid-Nederlandsche zeerooversstad Duinkerken. Maurits vond de onderneming te gewaagd; hij wilde niet de toekomst van het land op één kaart zetten. Maar hij had te gehoorzamen; hij was de dienaar der Staten en kreeg Oldenbarnevelt mee als Gedeputeerde te Velde. Maurits won den slag bij Nieuwpoort, maar was nu nog meer dan te voren overtuigd, dat een aanval op Duinkerken een vruchteloze onderneming was. Oldenbarnevelt, die om den handel van Holland de vernietiging wenschte van de Duinkerker kaapvaart, bleef aandringen op voortzetting van den tocht. Doch Maurits keerde terug na een heftige woordenwisseling met den advocaat.

Negen jaar later kwam de tweede botsing. Spanje en Nederland beide haakten naar den vrede. Doch Spanje stelde twee eischen, waaraan Nederland niet kon voldoen: vrije godsdienstoefening voor de Roomsche-Katholieken, en dat terwijl in Spanje de Hervormden nog werden verbrand, en dan: afstand van de vaart op Indië, en dat, waar juist Oldenbarnevelts Oost-Indische Compagnie begonnen was, zulke groote winsten op te leveren. Neen, daarover waren allen het wel eens, dat op die voorwaarden geen vrede kon worden gesloten.

Maar nu kwam de botsing. Holland, Oldenbarnevelt, vroeg een wapenstilstand; Maurits voortzetting van den oorlog. En bij den strijd, daarover ontstaan, kwamen de bittere woorden: Maurits werd beschuldigd, dat hij het land wilde opofferen aan zijn wapenroem; Oldenbarnevelt, dat hij geld had aangenomen van de Spanjaarden, om hun belangen te bevorderen. Twee jammerlijke beschuldigingen, waaraan men bij twee zoo groote mannen niet eens had mogen denken. Ditmaal won Oldenbarnevelt den strijd; de wapenstilstand werd gesloten. Hij zou er het einde niet van zien.

Want nu kwam de groote botsing. Aanleiding was de strijd om de leer. Gomarus en Arminius onderwezen aan de Leidsche hoogeschool twee tegenovergestelde gevoelens, waarover in de Christelijke kerk reeds dikwijls gestreden was. Het betrof deze vraag: Kan de mensch vrijmachtig kiezen, of hij de door God in Christus aangeboden genade wil aannemen? Of is de mensch, die tot het geloof komt, van eeuwigheid daartoe uitverkoren? Gomarus predikte het laatste, Arminius het eerste. Van de hoogeschool kwam de twist op de kansels, van de kansels in de huizen. En weldra deed zich de groote vraag op: welke van die twee is de leer der kerk?

Met dat vraagstuk had in die dagen de staat te maken. Wij in onze dagen van godsdienstvrijheid en tevens van onverschilligheid kunnen ons dat bijna niet indenken. Maar alle eeuwen door in alle landen is het een stelregel geweest, dat één land één kerk had. Dat was reeds zoo in den tijd, dat Dagon de god der Filistijnen was; dat was oorzaak geweest van de Christenvervolgingen onder de Romeinsche keizers; dat bleef zoo, toen Constantijn het Christendom tot staatsgodsdienst verklaarde, en dat het zoo moest zijn, daarvan waren — met enkele uitzonderingen — Protestanten evenzeer overtuigd als Roomsche-Katholieken.

De staat zou dus een synode moeten samenroepen, om te laten onderzoeken, welke leer de leer der kerk zou zijn, die van Gomarus of die van Arminius. 't Was echter de vraag, welke staat dat zou doen. Zouden er provinciale synodes samenkomen, om voor elke provincie te beslissen? Of zou een nationale synode beslissen voor heel de republiek? Weer dezelfde strijd, die zoo dikwijls verdeeldheid heeft gebracht. Lang werd getwist. Oldenbarnevelt, zelf aanhanger van Arminius, stond op het samenroepen van een provinciale synode, die in Holland stellig Arminiaansch zou beslissen. Maurits, onverschillig op het stuk van godsdienst, hield zich eerst onzijdig, maar

koos eindelijk partij voor de Gomaristen, en verklaarde, dat hij met zijn goed zwaard den Gereformeerden godsdienst zou verdedigen, dien zijn vader in deze landen had geplant.

Toen tastten Oldenbarnevelt en de Staten van Holland door. Zij besloten, dat een provinciale synode zou samenkomen, en tevens machtigden zij de steden, waardgelders, bezoldigde burgerwachten, in dienst te nemen tegenover het goede zwaard van Maurits. Scherpe resolutie, zoo hebben de tegenstanders dit besluit der Staten van Holland genoemd, en de Staten-Generaal, waar Holland slechts één stem had, gelijk elk der anderen, plaatsten er een driedelig besluit tegenover: 1. er wordt een nationale Synode samengeroepen; 2. de waardgelders worden afgedankt; 3. Oldenbarnevelt, Hugo de Groot en Hoogerbeets, leden der Staten van Holland, misgaders Ledenberg, de secretaris der Staten van Utrecht, worden in staat van beschuldiging gesteld.

Het zwaard van Maurits heeft beslist. Te Utrecht heeft hij de waardgelders uiteengejaagd en toen onderwierpen zich de Nederlandsche steden. De nationale synode kwam samen te Dordrecht. Een rechtbank van vier en twintig leden, twaalf uit Holland, twee uit elk der andere provinciën, werd ingesteld en vonniste de beschuldigen. Het vonnis luidde, dat Oldenbarnevelt en de anderen schuldig waren aan landverraad. In de Scherpe Resolutie lag een burgeroorlog opgesloten, naar het woord van Groen van Prinsterer. Oldenbarnevelt werd veroordeeld tot den dood, de anderen tot levenslange gevangenisstraf.

Op het Binnenhof te 's-Gravenhage werd den 13^{en} Mei 1619 het schavot opgericht. Het stond voor het venster links van de deur der Ridderzaal. De advocaat had in het besef van zijn onschuld geen genade willen vragen, en Maurits, die ze wel had willen geven, gaf ze niet uit eigen beweging, maar rouwde dien dag achter gesloten luiken.

Op zijn stokje geleund stapte de oude advocaat van den lande door het geopende venster uit de Ridderzaal op het schavot, en bij het zien der menigte riep hij ontroerd: „O God! wat wordt er van den mensch!” Toen knielde hij neer om te bidden en daarna trok hij het kapje over de oogen en ontving den doodelijken slag.

Of zijn einde vrede was? Wie wil het betwijfelen, waar hij zijn vertrouwen stelde op het offer van Christus, aan het kruis geschied? Laat hij dan hebben gedwaald in zijn inzichten; laat hij hebben gefaald in staatsmansbeleid.

Een eervol graf heeft hij ontvangen. Hij is bijgezet in den grafkelder van de graven van Holland, gelijk een steen in het gebouw, links van de plaats van het schavot, nog vermeldt.

En een eervolle plaats heeft hij in het hart van den Nederlander, ook nog driehonderd jaar na zijn dood.

A. L.

